

Миколаївський військовий губернатор Микола Васильович Копитов

Микола Васильович Копитов вступив на посаду Миколаївського військового губернатора та Головного командира флоту і портів Чорного і Каспійського морів 28 січня 1891 року [1].

До цієї події Копитов пройшов довгий і тернистий шлях служби на флоті. Народився Микола Васильович 5 червня 1833 року, з дворян С.-Петербурзької губернії, віросповідання православного [2]. У віці 10 років вступив в Олександрівський морський кадетський корпус, але вже через рік перевівся в Морський кадетський корпус. У 1849 р. йому було присвоєно звання унтер-офіцера, в 1850 р. – гардемарина, в 1851 р. – фельдфебеля, в 1852 р. – мічмана. В 19 років почав службу в 11-ому флотському екіпажі, в цей же час навчався в офіцерському класі, після закінчення якого в 1855 р. йому було присвоєно звання лейтенанта флоту. В 1857-1860 рр. на корветі “Новик” у загоні капітана 1 рангу Д.І.Кузнецова Копитов здійснив перехід з Кронштадту до гирла річки Амур, плавав до берегів Японії і Китаю. Згодом його направили в ескадру російського флоту, яка знаходилась у Тихому океані, де Копитов два роки командував корветом “Триденъ”. В 1863-1864 рр., командуючи фрегатом “Пересвет” у загоні контр-адмірала С.С.Лесовського, Копитов прийняв участь в Американській експедиції російського флоту. В 1866 р. і 1870 р. плавав на фрегатах “Адмирал Чичагов” і “Дмитрий Донской”, в 1867-1869 рр. командував броненосною батареєю “Первенец”, в 1871-1872 рр. баштовим броненосним фрегатом “Адмирал Спиридов”. З 1872 р. Копитов перебував на посаді військово-морського агента в Англії. Повернувшись з-за кордону, Микола Васильович займався складанням господарчого статуту для кораблів російського флоту, за який він отримав іменну подяку від генерал-адмірала. У 1876 р. М.В.Копитова було призначено на посаду капітана С.-Петербурзького порту. 28 березня 1882 р. височайшим наказом по флоту Копитову було присвоєно звання контр-адмірала. Два роки по тому він командував загonom кораблів у Тихому океані. 8 квітня 1884 р. він став молодшим, а 1 січня 1888 р., після присвоєння звання віце-адмірала, старшим флагманом Балтійського флоту. Через рік М.В.Копитов очолив практичну ескадру Балтійського флоту. А 1 січня 1891 р. було видано імператорський указ, за яким Копитову належало очолити Чорноморський флот і Миколаївське військово-губернаторство [3].

За чесну і доблесну службу Миколу Васильовича було нагороджено орденами Св. Анни, Св.

Володимира, Св. Станіслава, Датського Данеброга, Грецького Спасителя і Пруссської Корони.

Розквіт творчих сил Копитова співпав з початком броненосного суднобудування. Він брав участь у проектуванні броненосних кораблів, а саме: запропонував проекти кораблів з броненосним поясом, розробляв стратегію і тактику воєнних дій Чорноморського флоту. Враховуючи надзвичайні здібності Копитова, його було залучено до заснування добровольчого флоту, спорудження Великого Сибірського шляху тощо [4].

М.В.Копитовим було надруковано ряд праць щодо питань світової політики, морського міжнародного права, грошового господарства країни, організації, стратегії і тактики військово-морського флоту тощо.

Але різнопланові здібності М.В.Копитова набули свого найвищого гатунку на посаді Миколаївського військового губернатора та Головного Командира флоту і портів Чорного та Каспійського морів.

Миколаївське військово-губернаторство на 1 січня 1891 р. мало у своєму складі м. Миколаїв та п'ять приміських хуторів: Мешков, Погорелов, Водопій, Аверін та Харченкове. За площею губернаторство займало 17335 дес. 576 саж. Населення складало 76578 осіб. У Миколаївському адміралтействі працювало 24 заводи і майстерні з загальним обсягом виробництва 2450409 карбованців та кількістю робітників 2704 особи. У торговій діяльності Миколаївського військового губернаторства переважала відправка за кордон зернового хліба (так, у 1891 р. було відправлено 3648439 четвертей пшениці на суму 29924230 крб.), а також льону, суріпи, рапсу, цукру, тютюну тощо (в 1891 р. на загальну суму 32155369 крб.). Серед портів Російської імперії Миколаївський займав перше місце по експорту зерна за кордон. На хуторах селяни вирощували пшеницю, жито, ячмінь, овес, гречку, картоплю. В Миколаєві були постійно розміщені частини 1-ого Чорноморського екіпажу, 1-ої роти Очаківської кріпосної артилерії, 58-ого Празького полку, 7-ого Донського козацького полку, 55-ого резервного батальйону, Миколаївської конвойної команди, 5-ого польового інженерного полку, жандармського управління та Миколаївського ракетного заводу [5].

М.В.Копитов посів місце військового губернатора в той час, коли губернаторство знаходилося на прогресивному етапі розвитку. Але не все було так добре, як здавалося зовні.

Під час свого губернаторства Копитов звертав серйозну увагу на проблеми освіти. Він поставив питання про перетворення повітового училища в міське чотирикласне, заснував товариство, в обов'язки якого входила турбота про матеріальний стан шкіл грамотності та заснування нових, розробив статут цього товариства. У 1894 р. було відкрито технічне залізничне училище.

М.В.Копитов, мабуть, перший з губернаторів

серйозно займався ліквідацією жебрацтва у губернаторстві. Він наказав місцевій поліції затримувати всіх жебраків і після проведення допиту та медичного огляду направляти їх у відповідні заклади: міських різночинців у приходські попечительства при церквах, а міщан та ремісників у відповідні управи, де вони одержували їжу і притулок. Заснована ним спеціальна комісія розробила загальну програму допомоги злидарям і бідним, відшукувала кошти для цієї мети, займалася працевлаштуванням бідняків. Для ефективної роботи комісії М.В.Копитов організував її фінансування [7].

М.В.Копитов серйозну увагу приділяв закордонній торгівлі хлібом і в зв'язку з цим роботі Миколаївського комерційного порту. Декілька разів губернатор виносив питання про збільшення причальної лінії на засідання Миколаївської міської думи та особливого по торговим справам присутствія [8].

Копитов запропонував організувати вивіз руди через Миколаївський порт, а для цього прокласти пряму залізничну колію від Кривого Рога до станції Новий Буг Харківсько-Миколаївської залізниці, щоб сприяло як розширенню операцій Криворізького регіону, так і збільшенню пропуску вантажів через Миколаївський комерційний порт. Свій проект Микола Васильович представив на розгляд у Міністерство внутрішніх справ [9].

М.В.Копитов також наполягав на збільшенні глибини фарватеру між Миколаєвом і Очаковом до 30 футів [10]. Іншим невідкладним завданням для себе він поставив спорудження водопроводу для комерційного порту та місць накопичення підвід із зерном, таких, як Сінна площа, Привіз, хлібний городок на Заводській і Мельничній вулицях. Для підтримання взимку у нормальному стані товарно-пасажирських рейсів між Миколаєвом і Одесою при підтримці губернатора було придбано спеціальний пароплав "Ледокол".

Однією з невідкладних потреб Копитов вважав проведення залізничної колії, яка б з'єднала великий хлібний регіон, який тяжів до Миколаєва та Крим через Умань, Ольвіопіль, Вознесенськ, Миколаїв, Херсон, Джанкой.

За ініціативою М.В.Копитова 20 травня 1893 р. в Миколаївському комерційному порту було відкрито портове управління з метою підтримання суворого порядку у відділах як закордонного, так і внутрішнього плавання, упорядкування навантаження і розвантаження кораблів, скорочення кількості правопорушень у межах портової території і прагнення знати всі потреби порту.

У 1894 р. М.В.Копитов, проаналізувавши характер розвитку промисловості у м. Миколаєві, підняв питання про спорудження в місті великих суднобудівного і машинобудівного заводів. 27 квітня 1896 р. він доповідав міністру внутрішніх справ про заснування "Товариством механічного виробництва в Південній Росії" першого великого механічного

заводу і про надання йому назви "Миколаївський південноросійський механічний завод"[11].

У 1895 р. Микола Васильович добився відкриття першої у Миколаєві ярмарки, яка мала не тільки оживити виробничу діяльність губернаторства, але й дати можливість місту стати центром торгівлі худобою, вівцями, сільськогосподарськими продуктами для всього регіону, що географічно тяжів до Миколаєва.

У цьому ж році Управління Чорноморського флоту та військовий флот було переведено з Миколаєва у Севастополь. Для підтримання фінансового становища у Миколаєві губернатор дбав про розвиток шовківництва, в якому Копитов вбачав джерело прибутків для бідніших верств населення міста і хуторів [12].

Одним з найважливіших питань, які підняв губернатор Копитов, були міські прибутки. Він запропонував передати Інгульський та Бузький мости з відомства Херсонського земства на утримання Миколаївської міської адміністрації, а з метою упорядкування бюджету міста виділити його з Херсонського земства і заснувати в Миколаєві самостійну земську одиницю з наданням Миколаївській міській думі прав земських зборів, а міській управі – прав повітової земської управи.

"Спорудження хоча б якого-небудь водопроводу, збільшення кількості учбових закладів, більш задовільне освітлення міста, подальше замощення вулиць – все це і багато іншого відкладається і затримується через нестачу в місті потрібних коштів," – писав М.В.Копитов [13].

Микола Васильович любив Миколаїв, багато працював для міста і його населення. Своєю діяльністю на посаді Миколаївського військового губернатора він намагався запобігти занепаду міста через переведення військово-морського управління у Севастополь і сприяв розвитку промисловості, торгівлі, освіти в різних інших напрямках, не пов'язаних з військово-морською справою.

У 1898 році Микола Васильович Копитов зайняв посаду члена Адміралтейської Ради у Петербурзі та отримав звання генерал-адмірала. Останньою відповідальною справою генерал-адмірала Копитова була дипломатична місія як надзвичайного посла до султана Абдуль-Гаміда [14].

Поряд з Миколою Васильовичем довгий життєвий шлях пройшла його дружина Олександра Олександрівна, донька дійсного статського радника Мельникова.

Помер М.В.Копитов 9 лютого 1901 року, поховано його на Смоленському православному цвинтарі у Петербурзі [15].

Ця людина багато сил і енергії віддала Миколаєву та його інтересам, на жаль, в історичних публікаціях вона майже не згадується. Відроджуючи історичне минуле України, згадаймо ж тих, хто, навіть не будучи українцем, турбувався за її міста і села, жив інтересами її народу.

Література.

1. Державний архів Миколаївської області (Далі – ДАМО), ф. 230, оп. 1, спр. 12736, арк. 5, 9.
2. Петербургский Некрополь. – СПб., 1912. – Т. 2. – С. 468.
3. ДАМО, ф. 230, оп. 1, спр. 12736, арк. 13-18. Повний службовий список вице-адмірала М.В.Копитова; Иоффе А.Е. Копитов Николай Васильевич. // Морской энциклопедический словарь. – СПб.: Судостроение, 1993. – Т. 2. – С. 110.
4. Военная энциклопедия. – СПб., 1913. – С. 171-172.
5. Обзор Николаевского военного губернатора за 1890 год. – Николаев, 1891. – С. 1, 2, 6.
6. ДАМО, ф. 239, оп. 1, спр. 140, арк. 3-6.
7. Ibid., арк. 6-7.
8. Ibid., арк. 8-9.
9. Ibid., арк. 10-12.
10. Ibid., арк. 12-13.
11. Ibid., ф. 230, оп. 1, спр. 13856, арк. 1-3.
12. Ibid., ф. 239, оп. 1, спр. 140, арк. 14-15; Этингер Я. Садоводство г. Николаева Херсонской губернии и его окрестностей – Одесса, 1897. – С. 31-34.
13. Ibid., Ф. 239, оп. 1, спр. 140, арк. 18-20.
14. Военная энциклопедия. – С. 172.
15. Петербургский некрополь. – С. 468.